

אותם מים הם מי נְשָׁמִים היורדים לעולם, בלא שיחסר מהם עצמם
 כלום, שְׁנֵאֲמָר (תהלים קד יג) 'מִפָּאֵר מַעֲשֵׂיךָ תִּשְׁפַּע הָאָרֶץ' –
 מפירותיהם של מים העליונים העומדים במאמר ה' ונמרומזים
 בתיבת 'מעשיך', תשבע הארץ. וברייאת זו כְּמֵאָה, ודאי כְּרַבִּי
 יְהוֹשֻׁעַ הסובר שמקור הגשמים ממים העליונים. וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר
 הסובר שמקורם ממים של מטה יאמר לך, הֵהוּא – פסוק זה בְּמַעֲשֵׂה
 יְדֵיו שֶׁל תְּקַדֵּשׁ בְּרוּךְ הוּא הוּא דְּכַתִּיב, ובא לומר שהקב"ה ברא את
 המים לצורך שביעת הארץ.
 אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֹוִי, כָּל הָעוֹלָם כּוֹלֵל מִתְמַצִּית – משוירי המים
 שֶׁל גֵּן עֵדֶן הוּא שׁוֹתָה, שְׁנֵאֲמָר (בראשית ב י) 'וַיִּהְיֶה וַיֹּצֵא מַעְדֵּן וְגו'
 לְהַשְׁקוֹת אֶת הָגֵן, וכשם שהגן שהוא אחד משישים מעדן שותה
 מהנותר בהשקאת העדן, כך העולם שהוא אחד משישים בגן
 וכמבואר להלן שותה מתמצית השקאת הגן.
 הגמרא מבאיה ברייתא שמבואר בה מהו שיעור תמצית: תִּנְאָה,
 מִתְמַצִּית בֵּית פּוֹר – משוירי כלי של מים, שיש בהם כדי השקאת
 שדה שזרעו בה כור חטים שהוא שלושים סאה, שׁוֹתָה תִּרְבֵּב –
 אפשר להשקות מתמצית זו מקום וריעת חצי סאה, שהיא אחד
 משישים בכור. הרי לנו שתמצית היא אחד חלקי שישים.
 ומבאיה הגמרא ברייתא במידת העולם ביחס לגן עדן: תִּנּוּ רַבָּנִי,
 אֶרֶץ מִצְרַיִם הָיְתָה אֲרָבֶּעַ מֵאוֹת פָּרְסָה עַל אֲרָבֶּעַ מֵאוֹת פָּרְסָה, וְשִׁיעוֹר
 זֶה הוּא אֲחֵד מִשְׁשִׁים בְּשִׁיעוֹר מִידַת אֶרֶץ כּוּשׁ. וְכֹשֶׁ הָיָה אֲחֵד
 מִשְׁשִׁים בְּעוֹלָם כּוֹלֵל, וְכָל הָעוֹלָם כּוֹלֵל הוּא אֲחֵד מִשְׁשִׁים בִּגְנֵן עֵדֶן,
 וְגַן עֵדֶן הוּא אֲחֵד מִשְׁשִׁים לְעֵדֶן עֲצֻמָּה, וְעֵדֶן הוּא אֲחֵד מִשְׁשִׁים
 לְגִיהֶנֶם, נִמְצָא שֶׁאֵין כָּל הָעוֹלָם כּוֹלֵל אֶלָּא בְּכִפּוּיו כְּדֶרֶךְ לְגִיהֶנֶם. וְיֵשׁ
 אוֹמְרִים שֶׁגִּיהֶנֶם אֵין לָהּ שִׁיעוֹר, וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁעֵדֶן אֵין לָהּ שִׁיעוֹר.
 אָמַר רַבִּי אוֹשְׁעִיָּא, מֵאֵי דְכָתִיב (ירמיה נא יג) 'שׁוֹכְנֵת עַל מִים רַבִּים רַבַּת
 אוֹצְרוֹת'. כִּךְ בִּיאָרוּ, מִי גָרָם לְכָבֵד שְׁיֵהוּ אוֹצְרוֹתֶיהָ מֵלֵאיוֹת כִּי
 וְתִבְוָאָה, וְשִׁתְהִיָּה עֲשִׂירָה כָּל כָּר, הָיוּ אוֹמְרִים, מִפְּנֵי שְׁשׁוֹכְנֵת עַל
 מִים רַבִּים הַמְשָׁקִים שְׁדוּתִיהָ תְדִיר, שִׁמְאָחָר וְעִמּוּקָהּ הִיא מְכַל
 הָאֲרָצוֹת, מִתְקַבְּצִים בָּהּ כָּל מִי הַגְשָׁמִים הַיּוֹרְדִים בָּאֲרָצוֹת סְבִיבָה.
 מאמר נוסף באותו ענין: אָמַר רַב, עֲתִידָהּ [עשירה] בְּכָל, דְּחִדְרָא
 בְּלֵא מִיִּסְרָא – שִׁנְקֶצֶת תְּבֹאֲתָה בְּלֵא יִרִידַת מִטָּה, מאחר
 ומתקבצים בה גשמי הארצות הסמוכות לה. אָמַר אַבְיִי, נְקִימִין –
 מסורת היא בידניו שתבואת בבל נקצרת בלא מטר, ומפני שהיא
 מוֹכְבָּעִי – אדמתה לחה וטובענית, וְלֵא יוֹכְבָּעִי – יבשה.

משנה

שנינו לעיל (ב) אין שואלים את הגשמים אלא סמוך לימות
 הגשמים, משנתינו מבארת מהו הזמן הסמוך לימות הגשמים בו
 מתחילים לבקשם בתפילה. אומרת המשנה: בְּשִׁלְשָׁה בְּמִרְחָשֵׁן
 שׁוֹאֲלִין אֶת הַגְּשָׁמִים. רַבִּי גִּלְיָאֵל אוֹמֵר, בְּשַׁבָּעָה בּוֹ, שֶׁהוּא חֲמִשָּׁה
 עָשָׂר יוֹם אַחֵר סוּיִם הָיָה (וסוכות), בְּרִי שִׁנְיָע האדם האחרון
 שֶׁבִּישְׁרָאֵל בְּחֻזְרוֹתוֹ מִהַעֲלִיָּה לְרַגֵּל לְגַתֵּר פֶּתַת קוֹדֶם שִׁיבּוֹאוֹ גְּשָׁמִים
 לְנַהֵר.

גמרא

אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, הִלְכָה בְּרַבִּי גִּלְיָאֵל שֶׁמִּתְחִילִים לְבַקֵּשׁ גְּשָׁמִים מִז' מרחשוון.
 הגמרא מבאיה ברייתא העוסקת בזמן שאילתם של בני בבל: תִּנְאָה,
 תִּנְיָה אוֹמֵר, וְכֹנֶלָה – בבבל, השוכנת במקום נמוך ואינה צריכה
 כל כך למטר, אין מבקשים גשמים עד שיעברו שָׁשִׁים יוֹם בְּתַקְוָפָה
 – מתחילת תקופת תשרי ושבשנת החמה.
 אָמַר רַב הוֹנָה כִּי חֵיָא אָמַר שְׁמוּאֵל, הִלְכָה בְּתַנְיָה. מקשה הגמרא:
 אֵינִי – וכי כך אמר שמואל, וְהָא בָּעֵי מִינִי – שאלו בני הישיבה
 מִשְׁמוּאֵל, מֵאִמְתָּה בְּדַרְבִּינָן – מאימתי אנו ובני בבל מתחילים
 להזכיר בתפילה וְתָן מַל וְיִמְסָר, אָמַר לָהּ שְׁמוּאֵל, מִכִּי מַעֲיָלִי צִיבִי
 לְבִי מְבוֹת רִישָׁבָא – כאשר מבקשים עצים לביטוי של טובות וְשֶׁם
 אֲדָם צִיד העופות, לצורך ימות הגשמים בהם אין יכולים לכרות

בְּרִייתוֹ שֶׁל עוֹלָם נאמר, שכנס הקב"ה את המים למקום אחד
 והעמידם כחומה שלא יתפשטו מן הים ליבשה ושלא יעלו מן
 התהום על גבי הקרקע.
 תִּנּוּ רַבָּנִי, אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל נִבְרָאת תְּחִילָה וְכָל הָעוֹלָם כּוֹלֵל נִבְרָא לְכַסּוֹת,
 שְׁנֵאֲמָר בענין החכמה שנבראה תחילה (משלי ח כב) 'עַד לֹא עָשָׂה אֶרֶץ
 וְחֻצוֹת', ומשמע שכשבראם תחילה ברא את הארץ המובחרת
 שהיא ארץ ישראל, ולאחריה ברא את שאר העולם הנקרא
 'חוצות' שהוא חוץ לארץ ישראל וטפל לה.
 שבח נוסף לארץ ישראל: אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל מְשַׁקָּה אוֹתָהּ תְּקַדֵּשׁ בְּרוּךְ
 הוּא בְּעֲצָמוֹ בגשמים, ואילו כָּל הָעוֹלָם כּוֹלֵל מִקְבַּל גְּשָׁמִיו עַל יְדֵי
 מִלֵּאךְ שְׁלִיחַ, שְׁנֵאֲמָר (איוב ה י) 'הַנּוֹתֵן כֶּסֶף עַל פְּנֵי אֶרֶץ, וְשׁוֹלֵחַ מִים
 עַל פְּנֵי חֻצוֹת'. הרי שלגבי ארץ ישראל והנקראת בלשון 'ארץ'
 סתם נאמר לשון נתינה, ואילו לגבי חוץ לארץ והנקראת 'חוצות'
 נאמר בלשון שליחה.
 מעלה נוספת: אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שׁוֹתָה – מקבלת בגשמיה את עיקר מי
 הַגְּשָׁמִים שבעננים. ואילו כָּל הָעוֹלָם כּוֹלֵל מִקְבַּל גְּשָׁמִיו מִתְמַצִּית –
 מהנשאר בעננים לאחר שנתרונן. שְׁנֵאֲמָר (סו) 'הַנּוֹתֵן כֶּסֶף עַל פְּנֵי
 אֶרֶץ וְגו' וְשׁוֹלֵחַ מִים עַל פְּנֵי חֻצוֹת', הרי שארץ ישראל מקבלת
 'מטר' שהוא עיקר הגשם, ואילו בחוץ לארץ נשלח רק 'מים' שהם
 שאריות הגשמים.
 עוד במעלתה של ארץ ישראל: אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שׁוֹתָה וּמִקְבַּלַת
 גְּשָׁמֶיהָ תְּחִילָה וְכָל הָעוֹלָם כּוֹלֵל לְכַסּוֹת, שְׁנֵאֲמָר (סו) 'הַנּוֹתֵן כֶּסֶף
 עַל פְּנֵי אֶרֶץ וְגו' וְשׁוֹלֵחַ מִים עַל פְּנֵי חֻצוֹת'. משמע שתחילה 'נותן'
 מטר על פני ארץ, ושהיא ארץ ישראל, ואחר כך 'שולח' מים על
 פני חוצות. מִשְׁלַל לְאֵדָם שְׁמוּנָבֵל – מערב ומגבן את הַנְּבִינָה, שלבסוף
 נוֹפֵל אֶת הָאוֹכֵל – הגבינה המגובלת, וּמִינֵיהָ אֵת מִי הַחֵלֶב שֶׁהֵם
 הַפֶּסֶחֶת, כִּךְ נוֹהֵג גַּם הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא בַּהֲרֹדֶת הַגְּשָׁמִים, תְּחִילָה
 נוֹתֵן אֶת עֵיקַר הַגֶּשֶׁם לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְאֵת הַשְּׂאִרִית הַפְּסוּלָה שׁוֹלַח
 לְשֵׂאֵר הָעוֹלָם.
 הגמרא שבה לדון במחלוקת רבי אליעזר ורבי יהושע: אָמַר מִר –
 לעיל (ט) השיב רבי אליעזר שעל אף שלדעתו מקור מי הגשמים
 ממימי האוקיינוס המלוחים, מכל מקום (במיתקין) [מתפתקין] הֵן
 בְּצִבְיָם, שואלת הגמרא: מִגְּלִיָּה שֶׁהַעֲנָנִים מִמַּתִּיקִים אֶת הַמֵּיִם.
 משיבה הגמרא: יֵשׁ לָכֵךְ מִקּוֹר בְּכַתוּב, וּכְדֹאֲמָר רַבִּי יִצְחָק בְּרִי יוֹסֵף
 אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, נֹזְכֵר שִׁירַת דּוֹד עַל הַצִּלְתוֹ מֵאוֹיְבָיו עַמֻּמִּים
 בְּכַתוּב בִּשְׁנֵי לִשׁוֹן, כִּסְפָּר תְּהִלִּים (יח יג) כְּתִיב 'חֲשַׁבְתָּ מִים עָבִי
 שְׁחָקִים', ואילו בספר שמואל (ב' כב יג) כְּתִיב 'חֲשַׁבְתָּ מִים עָבִי
 שְׁחָקִים', ודורשים אנו לחבר את שני המילים השונות לתיבה אחת,
 שְׁקוֹל – טול את האות 'ב' מתיבת 'חשבת', וְשָׁדִי אֶרֶץ – והטילה
 עם האות רי"ש שבתיבת 'חשרת', וְקָרִי בִּיה חֲכָשֶׁרֶת – ויקראו יחידיו
 'חכשרת', וכיון שאותיות ה"א ודח"ת מתחלפות הרי זה כאילו
 נאמר 'חכשרת' מים עבי שחקים, ופירושו שענני השחקים
 מכשירים ומתקנים את המים שבקרבם. הרי לנו מקור לדבריו של
 רבי אליעזר שמי האוקיינוס מתמתקים בעבים.
 שואלת הגמרא: וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ הסובר שמקור מי הגשמים מהרקיע,
 ואינם צריכים תיקון והכשרה, בְּהֵנִי קִרְאִי מֵאֵי דְרִישׁ בְּהו – מהו הוא
 דורש מפסוקים אלו. משיבה הגמרא: כִּסְפָּר לָהּ כִּי הָא דְבִי אֲתָא רַב
 דִּימִי, אָמַר – הוא סובר כפי שאמר רב דימי כשבא מארץ ישראל
 לְבָבֵל, אָמַר בְּמַעְרָבָא – אמרו חכמים שבארץ ישראל, נְהוּר עָנְיָ
 – כשהעננים בהירים, וְעִרְיָן מוֹזִיָּה – מימיהם מועטים. הָשׁוּף עָנְיָ –
 כשהעננים חשוכים וכהים, סְגִיָן מוֹזִיָּה – מימיהם מרובים. ודבר זה
 נרמז בלשון הכתוב 'חשבת' מים, שכאשר העננים חשוכים יש
 בהם מים רבים, ומכך מדייקים שאם הם בהירים מימיהם מועטים.
 ואילו את הפסוק 'חשרת' מים' כבר דרש רבי יהושע לעיל (ט)
 ללמד שהעננים משירים מימיהם לארץ.
 מבררת הגמרא: כְּמֵאָה אוֹלָא – כדעת מי הולך הָא דְתַנְיָא, מִים
 הָעֲלִיוֹנִים אינם נסמכים על דבר, אלא כְּמֵאָמַר של הקב"ה הֵם
 תְּלִיִם – מוכנסים ועומדים באויר. וּפִירוּתֵיהֶן – זיעתם ולחותם של

1 עוד, סימן הוא שבאה עונת הגשמים, והגיעה העת לבקש עליהם.
2 הרי שלדעת שמואל מתחילים לבקש גשמים משעת הכנסת
3 העצים ולא מהזמן שנקט חנניה. משיבה הגמרא: דילמא אידי ואידי
4 חד שיעורא הוא – שמה זמנם שוה ואף זמן הכנסת העצים מהשדה
5 הוא ביום השישים לתקופת תשרי.

6 הגמרא דנה בדינם של בני בבל ביום השישים: איבעיא להו –
7 הסתפקו בני הישיבה, האם יום השישים לתקופה הוא בלפני שישים
8 ועדיין לא שואלים בו גשמים, או שמה הוא בלאחר שישים
9 ומתחילים לשאול בו גשמים. תא שמע שכבר נחלקו אמוראים
10 בכך. רב אמר, יום שישים עצמו הוא בלאחר שישים, ומתחילים
11 לבקש בו גשמים. ושמואל אמר, יום שישים בלפני שישים ואין
12 מבקשים בו עדיין. אמר רבי נתן בר יצחק, וסימנך – סימן יהיה
13 בידך לזכור שיטותיהם, עילאי בעו מיא תתאי לא בעו מיא – כלל
14 הוא שהעליונים הגרים בהרים צריכים מים מרובים, לפי שאין
15 הגשמים נשארים במקומם אלא מתגלגלים ויורדים למטה, ואילו
16 התחתונים הגרים במקומות נמוכים אינם צריכים כל כך לירידת
17 הגשם, שכל מימי ההרים זורמים ונשפכים אליהם. והסימן הוא,
18 שרב שמקורו בארץ ישראל הנמצאת במקום גבוה וצריכה
19 לגשמים, סובר ששואלים גשמים כבר ביום השישים, ושמואל
20 שמקורו בבבל השוכנת במקום נמוך, סובר שאין שואלים אלא
21 למחרת. הגמרא מביאה את פסק ההלכה: אמר רב פפא, הלכתא
22 יום שישים בלאחר שישים, ובו מתחילים לשאול.

משנה

23 בשנים בהם לא יורדים גשמים בזמנם, תיקנו חכמים להתענות
24 ולהתפלל עליהם עד שירדו. המשנה מבארת סדרי תעניות אלו:
25 הגיע שבועה עשר במרחשון ולא ירדו עדיין גשמים, התחילו היחידים
26 מתעניין שלשה תעניות, בימי שני חמישי ושני שלאחר שבעה עשר
27 במרחשון ובגמרא יבואר מי הם יחידים אלו. ובתעניות אלו אוכלין
28 ושותין משחשיכה – מותר לאכול אף לאחר שהחשיך היום שקודם
29

30 התענית, שאינה נוגעת אלא ביום, וכן מותרין אף ביום התענית,
31 במלאכה וברחיצה ובסיכה ובנעילת הסנדל ובתשמיש המטה.
32 הגיע ראש חדש כסליו ועדיין לא ירדו גשמים, בית דין גוזרין שלש
33 תעניות על כל הצבור. ואף בהם אוכלין ושותין משחשיכה. וכן
34 מותרין בהם במלאכה וברחיצה ובסיכה ובנעילת הסנדל ובתשמיש
35 המטה.

גמרא

36 שנינו במשנה שבתחילה מתענים רק היחידים. שואלת הגמרא:
37 מאן יחידים – מי הם אותם יחידים. מתרצת הגמרא: אמר רב הונא,
38 רבנן – תלמידי חכמים.

39 הגמרא דנה בסדר שלושת התעניות: ואמר רב הונא, יחידים
40 ששנינו שמתעניין שלשה תעניות, סדר ימי תעניתם הוא שני וחמישי
41 ושני. שואלת הגמרא: מאי קמשמע לן, תנינא – הלא שנינו במשנה
42 להלן (טו) שאין גוזרין תענית על הצבור בתחילה בחמישי –
43 שהתענית הראשונה תהיה ביום חמישי, כדי שלא להפקיע את
44 השערים, שאם יתחילו להתענות ביום חמישי, ויקנו באותו יום
45 כמות גדולה של מזון למוצאי התענית ולסעודות השבת, עלול
46 המוכר לחשוב שרעב בא לעולם, ויבוא להעלות את המחירים,
47 שעדיין אינו יודע שקבעו להיום תענית, אלא סדר שלש תעניות
48 הראשונות הוא לעולם בימי שני וחמישי ושני, ומה חידש רב הונא.
49 מתרצת הגמרא: מהו דתימא – לולא דברי רב הונא הייתי אומר,
50 הני מילי – דברים אלו שאין מתחילים להתענות בחמישי הוא רק
51 בתענית צבור, שאז קיים חשש הפקעת השערים מפני ריבוי
52 הקונים, אבל ביחיד המתענה לא שייך חשש זה, קמשמע לן –
53 משמיענו רב הונא, שגם ביחידים כיון שמתענים על ענייני הצבור
54 נוהג בהם דין זה.

55 הגמרא מביאה ברייתא שמפורש בה כדברי רב הונא: תניא נמי
56 הכי – כך שנינו גם בברייתא, בשתתחילו היחידים להתענות, מתעניין
57 שני וחמישי ושני, ומפסיקין בראשי חדרים
58

תענית דף י עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שבת קודש) קמג

חטים הרבה, אל תראו עצמכם כפי מצבכם שאתם שבעין ואינכם
 זקוקים לחזר אחר מזון, לא בפני עשו ולא בפני יצמקאל, כדי שלא
 יתקנאו בכם, אלא אף אתם למצרים.
 אגב שהוזכר ציווי יעקב לבניו כששלחם לבשר לאביהם על קיומו:
 אף את דברי יוסף לאחיו כששלחם לבשר לאביהם על קיומו:
 נאמר בפסוק (שם מה כד) 'וישלח את אחיו וילכו, ויאמר אליהם אל
 תרנו בדרך. אמר רבי אלעזר, כך אמר להם יוסף לאחיו, אל
 תתעסקו בלכתכם בדרך בדרך הלקה, שמא מתוך כך לא תשימו
 לבכם ותרנו עליכם הדרך – תתעו ותתעכבו בדרך, ורצה שיזדרזו
 לבשר לאביהם על קיומו. מקשה הגמרא: איני – האמנם כך הוא
 שאין ללמוד בדרך ממשש שיטעה בדרכו, ויאמר רבי אלעזר בר
 ברכיה, שני תלמידי חכמים שמתלכדים בדרך ואין ביניהם שיחה של
 דברי תורה, ראויין הם לישרף, שנאמר בפרידתו של אליהו
 מאלישע כאשר עלה השמימה (מלכים ב' יא) 'ויהי קמה הזלכים
 (הולך) [הולך] ודבר והנה רכב אש וסוסים אש ויפרידו בין שניהם,
 ויעל אליהו בסערה השמים, ומכך שהדגיש הכתוב שירבו
 בלכתם יש לדייק, מעמא דאיבא דייבור – הטעם שניצלו מרכב
 וסוסי האש ולא נשרפו הוא משום שעסקו בדברי תורה, הא ליבא
 דייבור ראויין לישרף – אך אילו לא היו מדברים בדברי תורה היו
 נשרפים. וכיצד יתכן שיוסף צוה עליהם להמנע מדברי תורה.
 משיבה הגמרא: לא קשיא, הא למינרם – החיוב לעסוק בדברי
 תורה בדרך הוא בלימוד של חזרה ושינון על דברים שנלמדו,
 שאינו מצריך עיון גדול, הא לעיוני – ומה שציוס יוסף הוא להימנע
 מעיון מעמיק הדורש ריכוז רב ועלול לגרום לטעות בדרך.
 ביאור נוסף לאזהרת יוסף: בתנתינא תנא לבאר את הפסוק 'אל
 תרנו בדרך', שכך אמר יוסף לאחיו, על אף שמבקש אני מכם
 'מהרו ועלו אל אבי' (שם מה ט), מכל מקום אל תפסיעו בדרככם
 פסיעה נפשה – יותר מאמה, וכן הכניסו קמה לעיר – היכנסו לעיר
 בעוד החמה ברקיע. ומבאר הגמרא טעם הוראות אלו: אל
 תפסיעו פסיעה נפשה, דאמר מר, פסיעה נפשה נומלת אחד מחמש
 מאות ממואר עיניו של אדם. ומה שציוס הכניסו קמה לעיר, טעם
 הדבר הוא בדרך יהודה אומר רב, דאמר רב יהודה אומר רב, לעולם
 יצא אדם מהעיר בבי טוב – כשהאיר כבר היום, וכמו כן יבנס
 לעיר בערב בבי טוב – בעוד החמה זורחת טרם יחשיך, שלא יכשל
 בבורות ופחתים, שנאמר ביציאת השבטים ממצרים (שם מה א) 'הבקר
 אור והאנשים שלחו', ומשמע שאין לצאת לדרך אלא כשהאיר
 היום, ומאותו טעם יש ללמוד אף שצריך להכנס לעיר בעוד היום
 מאיר.
 אגב שהוזכרו דברי רב יהודה אודות המהלך מחוץ לעיר, הגמרא
 מביאה הנהגה נוספת הטובה לו: אמר רב יהודה אומר רבי חייא,
 המהלך בדרך אל יאכל יותר ממה שהיה אוכל בשני רעבון שחייב
 להרעוב עצמו בהם [וכפי שיתבאר (להלן א.)]. שואלת הגמרא: מאי
 מעמא. מתרצת הגמרא: הקא תרנימו – בבבל ביארו שהטעם הוא
 משום מעיינא – שלא יתקלקלו מעיו מפני טורח הדרך. אך
 במערבא אמרי – בארץ ישראל אמרו טעם אחר לדבר, משום מזוני
 – שמא לא יהיה לו די מזון בהמשך דרכו. שואלת הגמרא: מאי
 בינייהו – מהו החילוק למעשה בין הטעמים. משיבה הגמרא: איבא
 בינייהו

ובימים טובים היתוכין במגילת תענית – אם חל ראש חודש או
 אחד מהימים טובים שקבעו חכמים שלא להתענות בהם, באחד
 משלושה ימים אלו, אינם מתענים ביום זה.
 הגמרא מביאה ברייתא המבארת מי נכלל בהגדרת יחיד: תנו
 רבנן, אל יאמר אדם הלא רק תלמיד אני, ואיני ראוי להיות חשוב
 כיוחיד ולהתענות עם היחידים, אלא כל תלמידי חכמים בין יחידים
 ובין תלמידים, נחשבים לענין זה כיוחידים ומתענים עמם. מפרשת
 הברייתא: אי זהו יחיד ואיזהו תלמיד, יחיד הוא כל אדם שראוי
 למנותו לפיכך [מנהיג] על הצבור, ותלמיד הוא כל ששואליו אותו
 דבר הלכה בלמודו שלמד עתה, ואומר – ומשיב כהלכה, ואפילו
 אם אין למדו אלא במסכתא דכלה שחיא קצרה וקלה, כיון
 שיודעה היטב הרי הוא תלמיד ומתענה.
 הגמרא מביאה ברייתא העוסקת באדם שאינו תלמיד אם רשאי
 להחמיר על עצמו ולהתענות כיוחיד: תנו רבנן, לא כל הרוצה
 לעשות – להחשיב את עצמו יחיד ולהתענות, עושה כן ומתענה,
 לפי שנראה כגס רוח, וכל שאין רוח הבריות נוחה הימנו אין רוח
 המקום נוחה הימנו. כמו כן לא כל הרוצה להנהיג עצמו במדת
 התלמיד, ולהתלכש כמותו, עושה כן, שלא כל הרוצה ליטול את
 השם יטול, דברי רבי מאיר. רבי יוסי אומר, אף אם אינו תלמיד
 חכם, עושה עצמו כיוחיד ומתענה, וכוור לטוב, לפי שאין שבה הוא
 לו אלא צער הוא לו – התענית אינה גורמת לו אלא צער, ולכן
 אין בה משום נסות הרוח.
 ברייתא נוספת באותו ענין: תניא אידך, לא כל הרוצה לעשות עצמו
 יחיד ולהתענות, עושה כן, שיש בכך גסות רוח. וכן לא כל הרוצה
 לעשות עצמו כתלמיד בלבושו והנהגתו, עושה זאת, שלא כל
 הרוצה ליטול את השם יטול, דברי רבי שמעון בן אלעזר. רבן שמעון
 בן גמליאל אומר, כמה דברים אומרים שאינו רשאי להתנהג אחרת
 ממדרגתו, בדרך של שבה, כגון לבוש וצורת הנהגה המיוחדת
 לחכמים. אבל בדרך של צער כתענית, עושה עצמו כיוחיד ומתענה,
 וכוור הוא לטוב, שאין שבה הוא לו – דבר התענית אינו הנאה
 בשבילו, אלא צער הוא לו, ולכן אין בזה חשש גאווה.
 הגמרא מביאה ברייתא העוסקת בדיני תענית: תנו רבנן, מי שהיה
 מתענה על הצרה, ועברה הצרה בתוך תעניתו, וכן אם התענה על
 החולה, ונתרפא בתוך תעניתו, תרי זה מתענה ומשלים את כל סדר
 ימי התעניות שקיבל על עצמו, שאם לא יושלים נראה כאילו
 מתנה הוא עם קונו שאינו מתענה אלא אם לא תעבור צרתו.
 דין נוסף: אדם ההולך במקום שאין מתענין בזמן מסוים, למקום
 שמתענין באותו זמן, תרי זה מתענה עמהו, כדי למנוע מחלוקת
 ולהשתתף בצערם. וכן ההולך במקום שמתענין למקום שאין
 מתענין, תרי זה מתענה ומשלים את כל התעניות שקבלו עליהן בני
 עירו, שנותנים עליו חומרי המקום שיצא משם.
 ממושיבה הברייתא: אם אותו אדם שהגיע לעיר שמתענים בה,
 שכח שמוטל עליו לצום עם בני העיר, ואכל ושתה, אל יתראה
 בפני הצבור, לפי שנראה כחתן בין אבלים, ויתקנאו בו. וכן אל
 ינהיג עידונין בעצמו לומר הואיל ואכלתי אגמור סעודתי, אלא מיד
 כשנוכר יפסיק. שנאמר (בראשית מב א') 'וירא יעקב כי יש שבר
 במצרים, ויאמר יעקב לבניו לקח תתראו וגו' רדו שמה ושברו לנו
 משם'. ומבארת הגמרא: אמר להם יעקב לבניו, אף שיש לכם עדיין